7 การคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมของ กปภ.

ด้วย กปภ. ตระหนักดีว่าความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืน จึงมีความห่วงใยในเรื่องสิ่งแวดล้อมและให้ความสำคัญต่อผลกระทบที่เกิดจากการดำเนินกิจการประปาของ กปภ. ต่อสิ่งแวดล้อม โดยการควบคุมดูแลทุกกระบวนการผลิตน้ำประปาเพื่อให้มั่นใจว่ามลสารที่ระบายออกจากกระบวนการผลิตน้ำประปาไม่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและอาชีวอนามัยของคนในชุมชน รวมทั้งวางระบบจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อให้ลูกค้าผู้ใช้น้ำได้รับบริการน้ำประปาอย่างเพียงพอและยั่งยืน

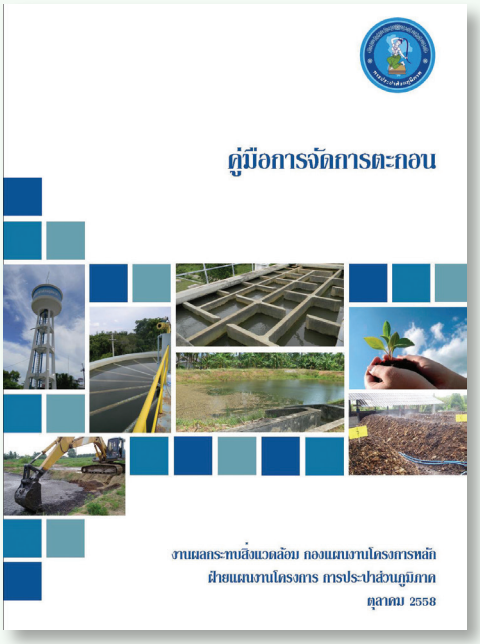

7.1 ใส่ใจทุกขั้นตอน ...ตะกอนจึงไม่ใช่ปัญหาอีกต่อไป

ในกระบวนการผลิตน้ำประปามักจะมีตะกอนเกิดขึ้นเสมอทั้งจากน้ำดิบและจากสารเคมีที่เติมในกระบวนการผลิต ซึ่งปริมาณตะกอนที่เกิดขึ้นนั้นจะขึ้นอยู่กับคุณภาพน้ำดิบที่ใช้ กล่าวได้ว่ากระบวนการผลิตน้ำประปาที่สมบูรณ์จะต้องมีระบบการจัดการตะกอนอยู่ด้วย ดังนั้นตะกอนที่เกิดขึ้นจึงเป็นของเสียที่ต้องมีการจัดการอย่างเหมาะสม เพื่อไม่ทำให้เกิดปัญหาต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมรอบข้าง ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความตื้นเขินของลำธารสาธารณะหรือบดบังทัศนียภาพ

กปภ. ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการให้บริการน้ำประปาที่มีคุณภาพและมีความปลอดภัยต่อสุขภาพของประชาชน จึงได้จัดทำแผนการจัดการระบบประปาที่มีประสิทธิภาพครอบคลุมระบบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตน้ำประปา ตั้งแต่การจัดการแหล่งน้ำดิบให้เป็นไปตามมาตรฐานน้ำดิบที่ กปภ. กำหนด การจัดการระบบผลิตน้ำประปาต้องมีประสิทธิภาพเพียงพอ

ที่จะลดหรือกำจัดสิ่งปนเปื้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยเป็นไปตามมาตรฐานน้ำประปาของ กปภ. ซึ่งเป็นมาตรฐานเดียวกับองค์การอนามัยโลก หรือ WHO (World Health Organization) และการจัดการตะกอนที่เกิดจากกระบวนการผลิตไม่ให้ส่งผลกระทบต่อชุมชน ทั้งนี้ รูปแบบการจัดการตะกอนที่เหมาะสมของแต่ละสถานีผลิตน้ำนั้นจะมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับกระบวนการผลิตน้ำ ประสิทธิภาพการผลิต สภาพภูมิประเทศของสถานีผลิตน้ำ หรือบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน เป็นต้น

เพื่อให้การจัดการตะกอนของ กปภ. 234 สาขา เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ล่าสุด ในปี 2558 กปภ. ได้จัดทำคู่มือการจัดการตะกอนขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการหรือป้องกันปัญหาที่เกิดจากตะกอนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ตลอดจนลด/ป้องกันผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและความขัดแย้งกับชุมชนที่อาจเกิดขึ้น

7.2 การจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน

น้ำดิบนับเป็นหัวใจหลักที่สำคัญในการผลิตน้ำประปา และแหล่งน้ำดิบที่ กปภ. ใช้ผลิตน้ำประปาส่วนใหญ่มาจากแหล่งน้ำผิวดิน ได้แก่ แม่น้ำ ลำคลอง อ่างเก็บน้ำ สระเก็บน้ำ คลองชลประทาน เป็นต้น ปัจจุบันแหล่งน้ำดิบที่ใช้ผลิตน้ำประปาเริ่มมีปัญหาทั้งทางปริมาณน้ำและคุณภาพน้ำ ทั้งนี้เนื่องมาจากเหตุผลหลายประการ ได้แก่ การเพิ่มปริมาณประชากร ส่งผลให้ความต้องการใช้น้ำด้านต่างๆ เพิ่มสูงขึ้น การขยายตัวของชุมชนรุกล้ำแหล่งน้ำ การปล่อยขยะและของเสียลงแหล่งน้ำ เป็นต้น

จากปัจจัยที่กล่าวมาล้วนเป็นสาเหตุที่ทำให้แหล่งน้ำดิบเสื่อมโทรมลง แม้ปัจจุบันหน่วยงานต่างๆ รวมทั้ง กปภ. จะมีการติดตั้งเครื่องตรวจสอบคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำเพิ่มมากขึ้น แต่ก็เป็นเพียงเครื่องมือในการเฝ้าระวังเท่านั้น ไม่ได้เป็นการแก้ไขที่ต้นเหตุ และจากสถานการณ์ดังกล่าวย่อมจะส่งผลกระทบทำให้ต้นทุนการผลิตน้ำประปาที่สะอาดปลอดภัยสูงขึ้น อีกทั้งยังมีความเสี่ยงในการปนเปื้อนมากยิ่งขึ้น

การอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำที่เสื่อมโทรม แม้จะเป็นภารกิจที่ยากและใช้งบประมาณสูง แต่ถือเป็นสิ่งที่ทุกภาคส่วนต้องร่วมมือกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กปภ. ที่ได้ใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำธรรมชาติต่างๆ จึงให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการดูแลแหล่งน้ำโดยร่วมมือกับทุกภาคส่วน เช่น เครือข่ายภาคประชาชน กรรมการลุ่มน้ำ กลุ่มหรือองค์กรเอกชน เป็นต้น ในการทำกิจกรรม สนับสนุนงบประมาณ หรือตั้งเครือข่ายเฝ้าระวังแหล่งน้ำ ตลอดจนรณรงค์และปลูกจิตสำนึกการอนุรักษ์น้ำ โดยเริ่มในพื้นที่แหล่งน้ำเสื่อมโทรม

มาตรการระยะสั้น

การบริหารจัดการน้ำมีมิติของปัญหาที่หลากหลาย นอกจากด้านคุณภาพน้ำดังที่กล่าวมาข้างต้น ยังมีปัญหาภัยแล้งที่มีแนวโน้มจะทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทั้งนี้ ตั้งแต่ปี 2548-2558 พบว่า กปภ.สาขา/หน่วยบริการเกิดปัญหาการขาดแคลนแหล่งน้ำดิบในการผลิตน้ำประปา อันเนื่องมาจากปัญหาภัยแล้ง ประมาณปีละ 10-15 สาขา กระจายทุกภูมิภาค และเกิดขึ้นมากในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยในปี 2558 มี กปภ.สาขาได้รับผลกระทบประมาณ 50 สาขา

ดังนั้น กปภ. จึงได้กำหนดมาตรการการป้องกันและลดผลกระทบจากปัญหาภัยแล้งปี 2559 แบ่งเป็นมาตรการระยะสั้น และมาตรการระยะกลาง-ยาว สำหรับมาตรการระยะสั้น กปภ. ได้กำหนดให้ กปภ.สาขาจะต้องมีการประเมินปริมาณน้ำต้นทุนว่ามีปริมาณน้ำดิบเพียงพอตลอดฤดูแล้งหรือไม่ หากพบว่าปริมาณน้ำดิบไม่เพียงพอ จะต้องทำแผนบริหารความเสี่ยง โดยให้เตรียมการที่สำคัญ ดังนี้

- สำรวจและประเมินปริมาณน้ำต้นทุนว่ามีเพียงพอหรือไม่ พร้อมทำแผนบริหารความเสี่ยงเป็นราย กปภ.สาขา เช่น การขุดลอก ทำฝายชั่วคราว จัดหาแหล่งน้ำดิบสำรอง สูบน้ำให้เต็มสระตลอดเวลา เฝ้าไม่ให้เกิดสาหร่ายในแหล่งน้ำ
- ต่อท่อทางดูด หรือระบบชักน้ำให้สามารถสูบชักน้ำในกรณีที่ระดับน้ำต่ำได้

- สำรวจแหล่งน้ำสำรองในพื้นที่พร้อมประสานงานการขอใช้เมื่อเกิดภัยแล้ง
- จ่ายน้ำเป็นเวลาหรือลดปริมาณการจ่ายน้ำหากจำเป็นเพื่อให้มีแหล่งน้ำดิบเพียงพอตลอดฤดูแล้ง
- ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบสถานการณ์ภัยแล้งและรณรงค์การประหยัดน้ำ
- ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำ ในการระบายน้ำให้เพียงพอกับความต้องการ
- ประสานงานกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และร่วมทำความเข้าใจกับเกษตรกรถึงความจำเป็นในการสำรองน้ำดิบไว้สำหรับการอุปโภค-บริโภคตลอดฤดูแล้ง

เพื่อให้การเตรียมการป้องกันและแก้ไขปัญหาภัยแล้งของ กปภ. มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น กปภ. ได้จัดตั้งศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจป้องกันและแก้ไขปัญหาภัยแล้งปี 2559 ของ กปภ. ประกอบด้วย

- **ศูนย์สำนักงานใหญ่** มีผู้ว่าการ กปภ. เป็นผู้อำนวยการศูนย์และฝ่ายทรัพยากรน้ำเป็นผู้ประสานงาน ทำหน้าที่กำหนดแนวทางและสั่งการในการแก้ไขปัญหาและประสานงานกับหน่วยงานภายนอกในระดับหัวหน้าหน่วยงานเกี่ยวกับการแก้ปัญหาภัยแล้ง
- **ศูนย์ประจำส่วนภูมิภาค จำนวน 10 ศูนย์** ทำหน้าที่แก้ไขปัญหาในพื้นที่ และประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ ตลอดจนรายงานสถานการณ์ให้ศูนย์สำนักงานใหญ่ทราบเป็นระยะ

ในด้านการช่วยเหลือประชาชน กปภ. ได้เข้าร่วมโครงการราษฎร์ รัฐ ร่วมใจ ช่วยภัยแล้ง ร่วมกับกองทัพบก กรมทรัพยากรน้ำบาดาล การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค และ ปตท. เพื่อช่วยเหลือประชาชนที่ประสบปัญหาภัยแล้งขาดแคลนน้ำอุปโภค-บริโภค โดยดำเนินการประมาณเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม ของทุกปี โดย กปภ. เปิดจุดจ่ายน้ำฟรีทุกสาขา เพื่อให้หน่วยงานราชการหรือหน่วยงานท้องถิ่นในพื้นที่ประสบภัยแล้งนำรถบรรทุกน้ำมารับน้ำฟรี เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่นั้นๆ

อีกทั้งทุกสัปดาห์ กปภ. ได้ส่งผู้แทนเข้าร่วมประชุมกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการติดตามสถานการณ์ภัยแล้งและอุทกภัย เพื่อรายงานสถานการณ์ภัยแล้งและอุทกภัยของ กปภ. ให้ทุกหน่วยงานได้ทราบ พร้อมกับปรึกษาหารือการแก้ปัญหาร่วมกัน รวมทั้งได้ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมชลประทาน เพื่อเตรียมความพร้อมในการรับมือและแก้ไขปัญหาภัยแล้งและอุทกภัย

นอกจากนี้ กปภ. ยังได้เตรียมการด้านงบประมาณเพื่อแก้ปัญหาภัยแล้งระยะสั้น ดังนี้

1. งบสำรองฉุกเฉินแก้ปัญหาภัยแล้ง ประกอบด้วย งบทำการ จำนวน 300 ล้านบาท และงบลงทุน จำนวน 80 ล้านบาท

2. งบเร่งด่วนและงบประมาณเพิ่มปี 2559 รวมประมาณ 1,850 ล้านบาท สำหรับสาขาที่มีความเสี่ยงขาดแคลนน้ำดิบในฤดูแล้งปี 2559

3. งบอุดหนุนจากรัฐบาลในการแก้ปัญหาภัยแล้งที่อยู่ในแผนบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ วงเงิน 1,754 ล้านบาท (โครงการวางท่อเพื่อแก้ปัญหาขาดแคลนน้ำ)

มาตรการระยะกลาง-ยาว

สำหรับการแก้ไขปัญหาภัยแล้งหรือปัญหาการขาดแคลนแหล่งน้ำดิบ เพื่อให้ กปภ. มีแหล่งน้ำดิบอย่างมั่นคง กปภ. ได้ดำเนินแผนงานหลัก ดังนี้

1. สำหรับพื้นที่ที่ประสบภัยแล้งหรือขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภค และกรณีที่ กปภ. มีกำลังผลิตเพียงพอ กปภ. จะดำเนินการสำรวจและประสานกับท้องถิ่น เพื่อวางท่อขยายเขตบริการ โดยใช้งบประมาณของ กปภ.เอง หรือขอจัดสรรงบสนับสนุนจากรัฐบาล หรืองบประมาณสมทบจากท้องถิ่น

2. สำหรับพื้นที่เสี่ยงขาดแคลนน้ำและปัญหาคุณภาพน้ำ กปภ. ได้นำร่องติดตั้งระบบเฝ้าระวังอัตโนมัติในสาขาที่เสี่ยง จำนวน 30 สาขา และจะขยายในสาขาอื่นต่อไป เพื่อเป็นการเฝ้าระวังและเตือนภัยแหล่งน้ำดิบล่วงหน้า

3. ศึกษาจัดทำแผนแม่บทพัฒนาแหล่งน้ำทั้ง 25 ลุ่มน้ำ (แบ่งเป็น 11 กลุ่มลุ่มน้ำ) ซึ่งขณะนี้ได้ดำเนินการทุกพื้นที่แล้ว โดย กปภ. จะใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้มาจัดทำแผนงานการจัดหาและพัฒนาแหล่งน้ำของ กปภ. ให้มีความยั่งยืนยิ่งขึ้น

4. ศึกษาความเหมาะสมโครงการจัดหาและพัฒนาแหล่งน้ำดิบให้มีความเพียงพอในระยะยาว โดยเฉพาะพื้นที่สำคัญ อาทิ เมืองหลัก เมืองท่องเที่ยว และพื้นที่เขตเศรษฐกิจ เช่น โครงการศึกษาความเหมาะสมในการวางท่อจากเขื่อนรัชชประภาไปยังเกาะภูเก็ต โครงการศึกษาการจัดหาน้ำสะอาดให้บริการอย่างทั่วถึง (Water Cluster)

5. จัดทำโครงการงบลงทุนประจำปี เพื่อแก้ปัญหาแหล่งน้ำ ได้แก่ โครงการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งน้ำ และโครงการลงทุนเพื่อปรับปรุงขยายระบบประปาที่เป็นการขยายกำลังผลิตและแก้ไขปัญหาแหล่งน้ำดิบทั้งระยะสั้นและระยะยาว

6. บูรณาการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการน้ำ ตั้งแต่ด้านข้อมูล การกำหนดยุทธศาสตร์ และการประสานงานเพื่อวางแผนแก้ปัญหาร่วมกัน ทั้งระดับผู้บริหารและผู้ปฏิบัติในพื้นที่

จากความมุ่งมั่นในการควบคุมดูแลทุกกระบวนการผลิตน้ำประปาไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน ดังที่กล่าวมาข้างต้น ย่อมเป็นที่ประจักษ์ชัดว่า กปภ. ได้ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมที่อยู่โดยรอบทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพน้ำ อีกทั้งยังเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อการบริหารจัดการของเสียที่เกิดขึ้นจากกระบวนการผลิตน้ำประปา ซึ่งถือเป็น CSR in-Process ที่ กปภ. ยึดมั่นมาโดยตลอดในการดำเนินกิจการประปา